

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE HUNGAROLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Coordonator:

PROF. UNIV. DR. KESZEG VILMOS

Doctorand:

ABRUDBÁNYAI-GYŐRI TAMÁS

2018

CUPRINS

- I. BAZE TEORETICE
  - I.1. Propunerea temei
  - I.2. Scopul cercetării
  - I.3. Surse folosite, perspective teoretice și metodologice
  - I.4. Reflexii metodologice asupra cercetării pe teren
- II. ISTORICUL CERCETĂRII
- III. CONTEXTUL ISTORIC AL CONVIEȚUIRII
  - III.1. Fărâme ale memoriei privind istoria timpurie a Cojocnei
  - III.2. Localitatea în context regional – privire istorică asupra microevenimentelor de la începutul secolului al XVIII-lea până în zilele noastre
    - III.2.1. Sfârșitul trecutului orașenesc: capitole din perioada absolutismului
    - III.2.2. Românitatea ardelenescă tot mai puternică din Ungaria dualistă
    - III.2.3. Reorganizarea puterii în urma primei arderi-de-tot
    - III.2.4. Violența naște violență: politica minoritară a reciprocității în „mica lume maghiară”
    - III.2.5. Țărănimea pe cale de dispariție: modificări sociale în urma preluării puterii de către comunism
    - III.2.6. Minorități naționale pe parcursul (re)construcției
- IV. ANALIZA DIACRONICĂ ȘI SINCRONICĂ A CONVIEȚUIRII
  - IV.1. Trăsăturile căsătoriei pe baza analizei registrelor stării civile bisericesti
    - IV.1.1. Lămuriri terminologice
    - IV.1.2. Registrul civil reformat al căsătoriei
    - IV.1.3. Registrul civil unitarian al căsătoriei
    - IV.1.4. Registrul civil romano-catolic al căsătoriei
      - IV.1.4.1. Apartenența etnică a romano-catolicilor
    - IV.1.5. Registrul civil ortodox răsăritean al căsătoriei
    - IV.1.6. Registrul civil greco-catolic al căsătoriei
    - IV.1.7. Cojocneanul cu cojocneanul: practica căsătoriei de un secol și jumătate
  - IV.2. SPAȚIALITATEA
    - IV.2.1. Hărți etnice
    - IV.2.2. Anexa hărților: a. Hartă etnică: Cojocna 1970–1980, b. Hartă etnică: Cojocna 2013
    - IV.2.3. Dizolvarea înceată a segregăției: analiza modificărilor organizării spațiului din ultimii 30 de ani
    - IV.2.4. Hărțile bilingve ale denumirilor câmpiilor și pădurilor
    - IV.2.5. Anexa hărților: denumirile ungurești și românești ale podgoriilor cojocniene 2013
    - IV.2.6. Denumirile podgoriilor – rămășițele feudalismului
  - IV.3. Conviețuirea din perspectivă generaționistă
    - IV.3.1. Conviețuirea cojocnienilor din perspective maghiară, română și țigăneasă

- IV.3.2.1. La umbra războiului – cojocnienii aparținând generațiilor în vârstă
- IV.3.2.2. Conviațuirea din perspectiva maghiarilor aparținând de generația în vârstă
- IV.3.2.3. Conviațuirea din perspectiva românilor aparținând de generația în vârstă
- IV.3.2.4. Conviațuirea din perspectiva țiganilor aparținând de generația în vârstă
- IV.3.3.1. Agricultor devenit muncitor navetist– cojocnienii aparținând generației mijlocii
- IV.3.3.2. Conviațuirea din perspectiva maghiarilor aparținând de generația mijlocie
- IV.3.3.3. Conviațuirea din perspectiva românilor aparținând de generația mijlocie
- IV.3.3.4. Conviațuirea din perspectiva țiganilor aparținând de generația mijlocie
- IV.3.4.1. După cotitura demografică – cojocnienii aparținând generației digitale
- IV.3.4.2. Conviațuirea din perspectiva maghiarilor aparținând de generația digitală
- IV.3.5. Relații de vecinătate
- IV.3.6. Lumi care se îndepărtează – concluzii privind trăsăturile generaționiste ale conviațuirii etnice cojocniene
- IV.4. PRIVIRE ASUPRA SFERELOR POLITICE ȘI ECONOMICE ALE ÎMPĂRȚIRII PUTERII ȘI COLABORĂRII ETNICE
- IV.4.1. Resurse umane ale forței muncii fără un capital politic și simbolic
- IV.4.2. Moștenirea unor structuri vechi – trăsăturile etnice ale creșterii animalelor și structurii gospodărești
- IV.4.3. Afaceri cojocniene – strategii economice locale vs. nelocale

V. CONCLUZII

Bibliografie

ANEXE

Interviuri

Lista nominală a interviurilor

Tabele

Propuneri de lege/legi

Index

Glosar

Lista schemelor și tabelelor

Lista diagramelor

Lista imaginilor

Anexă de imagini

Cuvinte cheie: relații interetnice, schimbare de generație, privire holistică, analiză comparativ-istorică a practicii căsătoriei, structură spațială etnică, relații de vecinătate, împărțirea puterii economice și politice între etnii, cadru confesional, experiențe școlare, întâmplări din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, evenimente sociale, imigrația, trăsături demografice.

CONȚINUT

Lucrarea intitulată *Modele de conviețuire interetnică într-un sat transilvănean* este alcătuită din 93 de pagini de text principal, 14 pagini de note bibliografice și 374 de pagini de anexe. Stă sub semnul perspectivei holistice, fiind o lucrare care privește relațiile interetnice și se străduiește să înțeleagă și să descrie într-un mod cât mai complex conviețuirea populației cojocniene române, maghiare și țigănești. Lucrarea accentuează contextul istoric, analiza comparativ-istorică a practicii căsătoriei, influențele asupra conviețuirii exercitate de structura spațială etnică, experiențele copilăriei, rolul bisericii, întâlnirile sociale, experiența războiului, evenimentele școlare, procesele etnodemografice, relația dintre generații. Analize mai scurte au observat rolul politic al etniilor, în activitatea economică tradițională, respectiv în afaceri.

Localitatea situată pe periferia răsăriteană a „Sub Pădurii” (Erdőalja), are o populație de 2353 de persoane, pe baza datelor din 2011. Având în vedere o împărțire aproximativă a localnicilor, din punct de vedere etnic, partea majoritară o reprezintă țigănimea cu 1200 de persoane (51%), maghiarii fiind în număr de 662 (28%), românii – în număr de 462 (20%), iar gaborii sunt într-un număr neînsemnat de 29 de persoane (1%). Populația maghiară aparține de așa numitele „biserici istorice” – romano-catolică, reformată și unitariană –, dar tot ei reprezintă și mica adunare adventistă – maghiară, la origine, dar acum bilingvă. Schisma română a lăsat, de asemenea, urmă, în comunitate, existând credincioși ortodocși și greco-catolici, iar confesiunea cea mai tânără, cea penticostală, este reprezentată și ea de câțiva locuitori români. Din punct de vedere statistic/formal, localnicii țigani sunt membrii celor mai în vârstă biserici, cea romano-catolică și ortodoxă, însă ei reprezintă majoritatea însemnată și activă a penticostalilor locali.

Pe baza concluziei lucrării, modelele și atitudinile formate ale conviețuirii sunt înrădăcinate în mod profund, din punct de vedere istoric. Organizarea economico-socială, ordinea ierarhică dintre grupuri, influența structurilor politice – benefică asupra unor grupuri;

negativă asupra altora – se moștenește în mod sistematic și formează identitatea de grup, dar și cultura însăși. Pe parcursul privirii istorice, următoarele domenii au fost observate mai de îndepărtate: deciziile politice privind minoritatea națională, procesele etnodemografice, rolul instituțiilor educative și al bisericii. Datele locale au fost interpretate, de fiecare dată, în contextul microevenimentelor. Cadrul temporal cuprinde, în mod schematic, ultimele secole ale feudalismului, dar vizează, în mod accentuat, perioada care se întinde de la mijlocul secolului al XIX-lea până în zilele noastre, punând accent pe prezentarea datelor privind toate cele trei grupuri etnice.

Capitolul despre munca pe teren este unadintre scrierile introductive privind bazele teoretice, care trebuie menționat. În perioada 2011–2016, 32 de luni au fost valorificate în total, prin munca pe teren, cu mai multe pauze, însă, din cauza navetei dezorganizate la oraș, nu putem vorbi de o prezență permanentă pe teren. Cuvintele românești ale furnizorilor de date au fost, în fiecare caz, traduse de către autor.

Baza de date bogată a lucrării a fost reprezentată de registrele civile bisericesti. Depinzând de registrele civile accesibile, cercetarea s-a străduit să prelucreze o perioadă de un secol și jumătate, începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în zilele noastre. Registrul civil romano-catolic a cuprins, în total, 144 de ani, cel reformat – 109, cel unitarian – 111 ani, registrul ortodox – doar 24, iar cel greco-catolic – 48 de ani; de aceea, analiza comparativă a practicii căsătoriei localnicilor români s-a referit doar la anumite perioade mai scurte. Analiza a urmărit procentul reprezentat, în perioade diferite, de către căsătoriile endogame sau exogame, având în vedere, religiile, etniile și a localitățile de origine. Capitolul acesta caută răspunsul și la întrebarea dacă, prin intermediul exogamiei locale, se schițează vreo relație mai strânsă cu ozona etnografică.

S-au realizat două hărți etnice pe baza localității populate cu mai mult de 2300 de locuitori, care au încercat să prezinte modificările petrecute în structura spațială etnică a zonei. Hărțile s-au realizat pe baza reconstrucției informațiilor orale prezentate. Hărțile oferă și schema celor 78 de nume de graniță, 10 păduri și 8 podgorii aparținând localității, fiind notate denumirile ungurești și românești ale acestora; de asemenea, informații privind etnia căreia îi aparțin majoritar persoanele care dețin anumite teritorii. Capitolul are în vedere și etimologia populară privind denumirile geografice.

Capitolul cel mai încheiat al tezei și care prelucrează cea mai mare parte a bazei de date este cel al analizei sistematice ale interviurilor și notelor de pe teren. În interviurile semi-structurate, am adresat întrebări privind domeniile principale ale conviețuirii și am analizat sistematic atitudinile manifestate în povestirile auzite. Analiza și interpretarea textelor s-a realizat din perspectiva teoriei fundamentată pe date (grounded theory). Convorbirile și notele prelucrate au avut în vedere toate cele trei grupuri etnice, urmărind trei generații (doar generația digitală este prezentată pe baza unor date privind exclusiv localnicii maghiari). Analiza a adoptat expresia „viziune asupra lumii naturale” a lui Karl Mannheim ca expresie operativă. Au fost prelucrate mai ales date calitative și, într-o măsură mai mică, și cantitative. Materialul calitativ cuprinde interviuri semi-structurate, realizate cu 43 de cojocneni, care se întind pe o durată temporală de 44 de ore și 51 de minute, respectiv, date, întinse pe 224 de pagini și alese din jurnalele de teren tematice, și, în cele din urmă, alte interviuri înregistrate pe parcursul a 7 ore și 35 de minute. Materialul cantitativ reprezintă chestionarea cojocnenienilor absolvenți a patru clase primare între 1981 și 2000, pe baza cataloagelor, printre care am descoperit semnele imigrației adulților de 25–45 de ani, datele profesionale și etnice corespunzătoare și colecția proprie referitoare la natalitatea din 2001–2015, pe baza serviciilor medicale.

În partea finală a lucrării, o privire scurtă a fost aruncată asupra sferelor împărțirii puterii economice și politice. Capitolul a prezentat date privind conducerea politică locală din ultimii 26 de ani de după revoluție, din perspectivă etnică, care au fost completate de notele de pe teren luate în acest scop. Au fost comparate date statistice privind agricultura de la sfârșitul secolului al XIX-lea, respectiv de azi. Analizând datele din 2011, s-a ivit ocazia comentării, din perspectivă etnică, a structurii moșiilor, aparatelor folosite în agricultură și a creșterii animalelor. Trăsăturile etnice ies în evidență și în ziua de azi.

CONCLUZII

- 1.) Din analiza istorică, am dedus că unele grupuri etnice au profitat în mod diferit de anumite avantaje istorice: în timp ce mișcarea de emancipare și ridicarea socială a românimii s-au încheiat cu succes, țigănimia nu a reușit să-și depășească dezavantajul nici pe plan economic, nici pe planul modernizării. Situația socială precedentă a

- grupurilor etnice, în opinia deseori puternic ierarhică a localnicilor, se moștenește, în continuare.
- 2.) În ciuda trezirii naționale a românimii transilvănene, de la sfârșitul secolului al XIX-lea, și a întăririi sociale treptate, capitalul politic, simbolic sau economic al ungerimii a rămas, în continuare, definitoriu. Pe parcursul secolelor, toate cele trei grupuri și-au păstrat independența culturală, nefiind amenințată asimilarea niciunuia (în sfera țigănimii, chiar și în lipsa suportului instituțional, numărul celor care și-au pierdut limba maternă este surprinzător de neînsemnat).
  - 3.) Separarea comunitară, politică, școlară, bisericească și geografică a etniilor influențează, până în zilele noastre, conviețuirea. În cazul locuitorilor români și maghiari, este vorba de *o izolare voită*. Românitatea și-a construit propriul sistem instituțional, în timp ce ungerimea, pierzându-și statusul național constitutiv, și l-a reconstruit sau l-a păstrat. În cazul țigănimii, în urma recunoașterii lor ca naționalitate, după revoluția din 1989, și în ciuda mobilizării lor etno-politice, nu putem vorbi încă despre așa ceva.
  - 4.) În urma schimbării politice din 1989, prezența maghiară a câștigat, treptat, teren, în conducerea politică (poziții oficiale de viceprimar și consilieri); țigănia locală a fost reprezentată de unul sau doi politicieni aleși, exceptând perioada 2000–2004, poziția de viceprimar nefiind ocupată niciodată de cei din urmă. Locuitorii țigani ai așezării nu reușesc să-și transforme greutatea demografică de 51% în capital politic, acest lucru fiind influențat, probabil, de nedezvoltarea culturii politice, de identitatea multiplă, lipsa elitei spirituale și economice, luarea de mită politică, dar și de școlarizarea în număr mic.
  - 5.) Organizarea sărbătorilor comunității se desfășoară, ca în cazul generațiilor precedente, *în interiorul grupurilor etnice*. Întâlnirile organizate de azi s-au schimbat în sensul în care separarea etnică este accentuată și în unele cazuri este (cel puțin aparent) preluată de categoriile politice și bisericești. Separarea etnică este înțeleasă în mod natural ca una care vizează rudele familiilor mixte, prieteni de altă etnie, dar apropiați, sau persoanele protocolului politic și confesional. În zilele multiculturală din 2015 nu s-au organizat evenimente și neexistând o tradiție a sărbătoririi comune, diversitatea etnică s-a blocat la nivelul comunicărilor oficiale ale mass-mediei.

- 6.) Segregarea țiganilor *nu este, în primul rând, o izolare voită*. Indicatorii demografici din educația preșcolară și primară, respectiv transferarea copiilor unor părinți români au dus la formarea unor clase omogene din punct de vedere etnic. Prezența lor la evenimentele comunitare religioase ale bisericii romano-catolice și ortodoxe este neînsemnată, ortodocșii construind, pentru ei, o biserică separată. Singura confesiune cu o majoritate țigănească (având în vedere membrii activi) este biserica pentecostalilor, însă ideea autonomiei nu și-a găsit ecou în acest cadru. În ceea ce privește independența etno-politică a țigănimii, s-a creat cadrul instituțional, însă, deocamdată, nu pot fi observate rezultate însemnate, aceștia neputând fi mobilizați ca resurse ale forței umane.
- 7.) Pe parcursul analizei practicii căsătoriei, am observat modul foarte diferit în care unele confesiuni au organizat socializarea dintre persoane sau, dimpotrivă, cât de insistent s-au schițat liniile de separare etnice din cadrul confesiunii. Pentru ungerimea localității, dependența confesională reformată sau romano-catolică a creat deseori o *rețea socială relațională* diferită. În unele cazuri, maghiarul romano-catolic s-a căsătorit, mai degrabă, cu un locatar român greco-catolic, decât cu unul maghiar de confesiune protestantă, din sat. Endogamia etnică face posibilă căsătoria dintre românii greco-catolici și maghiarii romano-catolici, cele mai excluse dovedindu-se țigănimea romano-catolică și ungerimea reformată, prima cu un procent de 70%, cea de-a doua cu 79%. Valoarea endogamiei locale poate fi considerată, în general, mare, atingând procentul de 90% în cercul țigănimii romano-catolice. Se renunță la preferențialitatea confesională doar de către comunitatea unitariană cu un procent de 75% al exogamiei și de către locatarii maghiari romano-catolici cu un procent de 93%. *Influențele culturale reciproce* au fost definite semnificativ de către trăsăturile confesionale și geografice ale spațiului, de către separarea etnică sau omogenitatea anumitor confesiuni, respectiv de limba maternă română sau maghiară a confesiunii apropiate din punct de vedere dogmatic.
- 8.) Confesiunea adventistă cojocneană nu a avut o misiune decisivă în ceea ce privește românii. În gruparea confesională cojocneană, care există de mai mult de o sută de ani, nu a existat niciun român care ar fi fost convins să treacă la confesiunea adventistă, ei devenind membri ai confesiunii doar pe calea căsătoriei. Politica

confesională adventisă consideră apartenența religioasă superioară celei etnice, de aceea, gruparea a devenit, azi, din punct de vedere etnic/al limbii vorbite, una mixtă, asigurând, pentru membrii ei, un cadru social dual: român și maghiar. Cealaltă confesiune, care este caracterizată de heterogenitate etnică, este biserica penticostală. Pe baza aproximării mele, comunitatea alcătuită într-un procent de 85-95% de credincioși țigani, se deosebește totuși destul de mult de adventiști, din punctul de vedere al socializării. La adventiști, ambele limbi și culturi au un status oficial, pe când, la penticostali, comunitatea alcătuită mai ales din țigani face parte dintr-un *sistem instituțional român*. Experiența de pe teren întărește observația lui Johannes Ries, conform căreia, nu prea putem vorbi de o practică interculturală, pe baza multietnicității penticostalilor cojocneni (Ries 2007: 139-152).

- 9.) Cojocna face parte, până în zilele noastre, dintre localitățile cu *o structură spațială etnică segregată*, cu toate că blocurile omogene au început să se descopună în ultimul deceniu. Partea mijlocie a satului, aflată pe vale, este locuită majoritar de maghiari, iar spațiile învecinate, *După dealși Șemnic*, sunt locuite de români, vârful celor trei dealuri, *Jeler, Sentodal și Chito hegi* fiind locuite aproape exclusiv de țigani. Din confruntarea datelor registrelor civile cu a hărților etnice a rezultat cea mai importantă precizare: pe baza memoriei locuitorilor și a hărții etnice nu se poate *esențializa* separarea geografică. Din registrele civile din anii 1870 am aflat că au trăit deja în acea perioadă în vale, dezorganizat, țigani, având ocupația de fierari, în primul rând, ei făcând parte din familii reformate sau romano-catolice. Având în vedere datele istorice, comunitatea timpurie din sat nu a fost deranjată de prezența fierarilor țigani, deoarece aceștia au servit nevoile locuitorilor țărani din împrejurimi, existând, deci, o colaborare economică complementară (Nagy 1998: 322).
- 10.) Având în vedere proprietarii de moșii, granițele naționalităților urmăresc, și în afara satului, împărțirea răsărit-apus. Din localitate spre răsărit întâlnim câmpii deținute mai ales de maghiari, iar spre apus, câmpii ale românilor, mai ales. Structura spațială a satului, la fel ca denumirile hotarelor, trimit cu ușurință, la atitudinile și etimologiile populare create pe o logică similară. Maghiarii cojocnieni consideră valea locuită, în special, de ei, și vârful dealurilor locuite de români, o dovadă evidentă a strămoșilor lor maghiari ocupanți ai teritoriului, pe când românii înțeleg

spațiul ca fiind o dovadă a împingerii strămoșilor lor români la granițe de către maghiari. Părerile diverse privind denumirile câmpiilor despart, de asemenea, în mod puternic, sătenii. Maghiarii constată superiori că toate denumirile românești ale podgoriilor *provin din limba maghiară*, iar românii susțin cu orice preț teoria continuității și se bazează pe convingerea că *denumirile vechi ale podgoriilor au fost maghiarizate*.

- 11.) La un procent însemnat al situațiilor de comunicare dintre persoanele aparținând etniilor române și maghiare (mai ales începând cu generația mijlocie), apartenența etnică nu are o însemnătate decisivă. Aceste întâlniri au legătură mai degrabă cu satisfacerea nevoilor zilnice, rutina zilnică, cu dependența unii față de alții, desfășurându-se sub semnul colaborării lucide și păstrând, de altfel, o anumită distanță. Dincolo de *relațiile de suprafață*, de nevoi speciale, dezvoltate (relații de vecinătate, cooperare economică, exprimarea publică a respectului reciproc, eventual formele diverse ale unor înrudiri artificiale ca relația cu nașii sau de frăție de lapte etc.), *relațiile* în număr limitat, însă *profunde și de încredere* (întemeierea de familii, sărbătoriri/comemorări comune, formarea unor prietenii apropiate etc.) se desfășoară, de cele mai multe ori, în interiorul unui cadru etnic.
- 12.) Gesturile de apropiere sau îndepărtare ale maghiarilor față de locuitorii români s-au păstrat într-un procent relativ echilibrat, din generație în generație. În cazul generației în vârstă (formată din persoane care s-au născut în 1920–1930), trebuie să subliniem că aproape două treimi din gesturile care exprimă păstrarea distanței se leagă de situațiile decise structural care amintesc, în primul rând, opoziția etnică ce a dat naștere la situația de război. Gesturile de apropiere s-au hrănit, la această generație, dintr-un material pozitiv destul de bogat. La generația în vârstă, bogăția experienței pozitive în zilele obișnuite, în raport cu românii, poate fi pusă, parțial, în conexiune cu faptul că această naționalitate, socializând încă în contextul *culturii populare tradiționale*, și-a putut păstra instituțiile proprii, dezvoltate în mod organic, structura relațională complexă (nu etnică), a locuitorilor care trăiesc majoritar aici, funcționând și ea bine.
- 13.) În ceea ce privește românii, gesturile de apropiere și îndepărtare manifestate spre locuitorii maghiari se manifestă, la generația în vârstă, tot într-un procent echilibrat (o

structură similară analizei maghiare), însă, în cazul următoarei generații, atât gesturile de apropiere, cât și cele de îndepărtare, scad în număr, destul de mult. Din metacomunicare și lezarea/ruperea enunțurilor rezultă, la românii din ambele generații, un sentiment de *nedreptate neexprimată*, care pare inapt în raport cu drepturile minorităților din ce în ce mai însemnate și cu reorganizarea relațiilor de putere; sau putem menționa *problema ocupării spațiului de primii strămoși*, care are o influență implicită în discuțiile cotidiene.

- 14.) Gesturile de apropiere ale românilor față de locuitorii țigani se referă aproape exclusiv la aprecierea talentelor lor muzicale sau că, inclusiv pe parcursul muncii, cântă cu ușurință; numărul mic al gesturilor de îndepărtare se explică, parțial, prin contactul rar. La românii aparținând generației mijlocii (persoanele născute în anii 1940–1950), gesturile de apropiere adresate țiganilor – la fel ca în cazul locuitorilor maghiari – sunt aproape inexistente. Îndepărtarea poate fi explicată prin indicatorii demografici înalți, oprirea treptată a oferirii serviciilor lor muzicale, devenirea lor șomeri după revoluție, răspândirea cazurilor de hoție de după 1990, deci, în primul rând, prin motive structurale externe.
- 15.) Capacitatea de a păstra o indiferență față de leziunile suferite în război a apărut la generația în vârstă la țigani, la fel ca la români sau maghiari. În ceea ce privește generația mijlocie, gesturile de apropiere exprimate locuitorilor maghiari sunt, de asemenea, foarte formale, iar atitudinile negative au ținut rareori de aprecierea valorilor, ci, mai degrabă, au reflectat propria lor excludere. Un exemplu important pentru exprimarea deosebirii valorilor prioritare este cazul în care utilitarismul unui bărbat reformat maghiar a fost pus în opoziție cu propria sa cultură (țigănească) și prezentat ca o valoare neacceptată.
- 16.) Păstrarea distanței față de țigani, o atitudine bazată pe emoții, definită cultural/valoricește specifică și în cazul generației digitale. Următoarele sunt explicațiile pragmatice permanente ale generațiilor pentru neacceptarea țigănimii: neîncrederea, furtul, păstrarea distanței radicale care rezultă din acestea și morala muncii scăzută. În cazul tinerilor maghiari din generația digitală (persoanele născute în perioada 1980–1990), judecarea valorilor românilor nu prea poate fi observată, putem remarca, mai degrabă, crearea unei distanțe. Gesturile de apropiere față de

- țigani au apărut aproape exclusiv doar în cazul generației în vârstă, iar față de locuitorii români, s-au păstrat peste generații, chiar dacă într-o intensitate scăzută.
- 17.) Dacă privim relația maghiarilor cu românii din perspectivă istorică, am putea afirma că dintotdeauna există un jar al *potențialului natural de conflict din cauza structurii sociale*, care se aprinde din când în când, dar aceste momente sunt mai degrabă excepții, decât definitorii. Poveștile de război se moștenesc din generație în generație tot mai fragmentar, ocaziile ivite pentru povestire sunt și ele tot mai puține, cu timpul, astfel încât reprezentanții generației digitale își amintesc doar fragmente de idei/sentimente, simplificate. Rolul războiului în formarea conviețuirii nu a fost semnificativ nici la generația mijlocie, fiind definitorie, mai degrabă, *adaptarea la contextul social-economic*.
- 18.) Expresia *etosului transetnic local*¹ este potrivită pentru descrierea conviețuirii comunităților etnice române și maghiare cojocniene, însă nu mai poate constitui o explicație în cazul relației dintre maghiari și țigani. În cazul maghiarilor și al țiganilor, nu există *etos transetnic local*, nu putem vorbi de un destin comun sau despre identitatea situației existenței locale, ci relația lor se caracterizează, mai degrabă, de interesele comune ale vieții cotidiene (prin relațiile de vecinătate sau o cooperare economică oarecare). În cazul maghiarilor și al țiganilor, inclusiv relațiile superficiale răspândite, ce țin de nevoi elementare, se retrag, mai degrabă, în cadru etnic, la fel ca relațiile profunde și de încredere.
- 19.) Diferențele observabile în conviețuire pot fi explicate, mai ales, printr-o împărțire cu totul diferită a respingerilor pragmatice definite pe baza valorilor/cultural. Păstrarea distanței de acest fel față de români s-a manifestat doar în cazul generației în vârstă, dar și acolo, doar într-o măsură ne semnificativă, însă, față de țigani, este prezentă în mod stabil în cazul fiecărei generații. Proprietățile conviețuirii în ceea ce privește relațiile româno-maghiare, fac posibilă, cu ușurință, o relație de muncă, recomandarea celuilalt ca forță de muncă, eventual formarea unor relații de prietenie, dar în relația dintre țigani și maghiari, aceste lucruri se întâmplă rar.

---

¹ Definiția expresiei este următoarea: „[...] în conviețuire, contactul nu este organizat de aspectele diferențiatore ale etnicității, ci, mult mai mult, de împărțirea unui destin, de identitatea situației existenței locale și de principiile de valoare conștientizate prin interesele comune ale vieții cotidiene.” (Biczó 2013: 81-82)

- 20.) Una dintre rădăcinile problemelor relației dintre maghiari și țigani este că străduința egalității manifestate în deciziile politice și/sau discriminarea pozitivă (de exemplu, de politică socială sau realizată de programele de realiniere) lipsesc în totalitate din prioritățile principiale ale omului de la țară. Această inițiativă orientată spre succes (urmărește minimalizarea conflictelor și funcționarea mai bună a societății), obiectivă și lipsită de valoare, se află deseori în conflict cu ordinea morală a grupurilor locale, bazată pe valori *subiective, definite*. Pe baza acestei ordini de valori, țiganii au drepturi la avantaje nemeritate, căci simpla existență/legătură cetățenească face ca toată lumea să merite aceleași drepturi sau avantaje, ignorând calitățile culturale ale diferitelor grupuri.²
- 21.) Funcțiile cele mai fundamentale ale relațiilor de vecinătate, ca împrumutarea unor obiecte de uz zilnic, alimente de bază, valori bănești minore sau munca fizică și schimburile variate de produse, servirea cu mâncare și băutură, convorbirile scurte și, de cele mai multe ori (dar nu neapărat) superficiale, au loc între membrii celor trei grupuri etnice și ai celor șapte confesiuni. În cercul cojocnienilor, poate fi observat un fel de obligație morală primară în ceea ce privește ajutorarea vecinilor, care nu este influențată, în mod decisiv, de diferențele etnice. Cu ocazia experienței de teren și a interviurilor, am descoperit (în cazuri excepționale) relații de vecinătate între maghiari și țigani, profunde și sincere, dar acestea nu pot reprezenta forme definitive de cooperare. Forma relațională se aprofundează, mai degrabă, prin intermediul categoriilor sociale sau rămâne superficial; din cauza statusului financiar scăzut care definește țigănia și a trăsăturilor destul de diferite ale ei față de celelalte două etnii, țiganii se leagă, mai degrabă doar cu fire subțiri, de comunitatea maghiară sau română.
- 22.) În raport cu datele din 1895, moșiile mai mari au dispărut în totalitate până în ziua de azi; stratul țărănimii mijlocii a câștigat, aparent, putere, însă procentul pământurilor lucrate este mai mic. *Gospodăriile țărănești medii*, aflate în posesie

---

² Discutând principiul egalității în drepturi ale oamenilor, filosoful dreptului Joel Feinberg din Statele Unite, conchide, la un moment dat, astfel: „În realitate, societatea construită pe baza drepturilor omului stă mai aproape de ideea veche a statusului social stabil (în afară de faptul că permite doar un singur status), decât de societatea care împarte toate drepturile umane pe baza meritelor”. Același autor, referindu-se la Gregory Vlastos, amintește și de paradoxalitatea ideii: „[...] studiul drepturilor umane universale și egale presupune expresia [...] valorii umane egale și universale.” (Feinberg 1999: 132, 134).

română și maghiară, *s-au egalat*, potrivit raporturilor etnice. Având în vedere greutatea lor moșierească, balanța se înclină, într-o oarecare măsură, înspre maghiari: la categoria superioară a stratului țărănimii mijlocii, ei posedă moșii mai întinse și tot ei dețin 2/3 din tractoare. Prin procesele restitutive desfășurate din 1991, se schițează *dominarea maghiară precedentă a stratului moșieresc*. Între moșierii care dețin peste 100 de holde nu există vreunul român, aici putem întâlni doar moștenitorii foștilor familii de grofi. Între locuitorii țigani care nu sunt, tradițional, agricultori, nimeni nu deține o moșie mai mare de 10 holduri.

23.) În raport cu datele din 1895, numărul crescătorilor de animale s-au redus la o zecime, iar raportul lor vizavi de numărul de locuitori a scăzut de la 28,5% la 4,37%. Deținerea de tauri, care, practic, nu mai poate fi întâlnită azi, a prezentat, mai demult, însemnătate și a fost marcat de semne etnice: i-au crescut, mai degrabă, moșierii maghiari, cei români ocupându-se de creșterea boilor. Rolul creșterii caprelor este neînsemnat în cercul cojocnienilor, de aceea interpretarea etnică este nesigură. Totodată, moșierii români dețin de opt ori mai multe capre decât maghiarii. *În ceea ce privește deținerea de oi, poate fi dovedită dominanța etniei române* cu ușurință. Moșierii români dețin, în mod caracteristic, zeci sau peste o sută de animale (5030), dar nici contribuția maghiarilor nu poate fi ignorată (1611). *În ceea ce privește creșterea bovinelor și a porcilor, etnia maghiară domină*. Numărul bovinelor deținute de moșierii maghiari (506) este mai mare de 5,27 de ori decât cel ale românilor (96), iar în ceea ce privește creșterea porcilor, acest factor este de 1,81 (cu un număr de 241, respectiv 131). Din punct de vedere statistic, deținerea de animale de către țigani de abia poate fi dovedit, deși, în raporturile oficiale, mai mulți dețin, într-adevăr, porci.

24.) În cooperarea dintre etnii, cea mai mare diferență poate fi observată între afaceriștii români locali și nelocali. Micii afaceriști români locali servesc, în primul rând, locatarii din mediul lor, pe unde consătenii maghiari sau călători străini nu prea trec. Afaceriștii din alte zone și-au început întreprinderile în vecinătatea băilor, valorificate de instituțiile publice și turismul extern și care se află pe valea locuită mai ales de maghiari. Angajarea unguirilor locali, care cunosc bine ambele limbi, este, se poate presupune, și un interes economic. Însă, pentru micii afaceriști maghiari locali,

nu este un surplus dacă se angajează vorbitori de limbă maternă română. Afaceriștii români și maghiari locali se străduiesc să-și aleagă colegi de muncă dintre ai lor, însă granița etnică poate fi trecută cu ușurință, ceea ce caracterizează ungerimea. Dintre țigani, există unul singur care și-a deschis o afacere.